

Discussies rond dubbelfuncties

Het is ongetwijfeld geen toeval geweest dat het adviseurschap van CNV-voorzitter Lanser bij het OGEM-concern precies tijdens de afgelopen stakingen in de publiciteit raakte: het nieuwtje kon dienen als wapen in de strijd tussen de grote vakcentrales om de gunst van de werknemer.

Dubbelfuncties plegen namelijk een negatieve waardering te ontmoeten. Ze suggereren concentratie van macht en accumulatie van inkomen, ze lijken bovendien een gebrek aan loyaliteit en zelfs integriteit te demonstrenen, waarbij in het uiterst geval de term corruptie kan vallen. Dubbelfuncties zijn daarom in het algemeen een dankbaar aangrijpingspunt voor critici van maatschappelijke machtsconstellaties waarbij de kritiek dan vaak, weinig fijnzinnig, op personen wordt gericht.

Kort na het incident-Lanser ontstond in de pers een discussie over wat wel de 'vijfde macht' wordt genoemd: de ring van adviescolleges en -commissies rond de centrale overheid. Een rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid – zelf een zeer ambitieus specimen van dit verschijnsel! – had namelijk aan het licht gebracht dat ons land momenteel enige honderden van dergelijke adviesorganen telt waarbij in totaal zo'n 9000 personen zijn betrokken, waaronder ca. 2000 'dubbeladviseurs'; dat zijn degenen die in meer dan één commissie zitting hebben. Ook hier viel nogal wat kritiek te beluisteren.

Enkele jaren geleden trok het grote Amsterdamse onderzoek naar dubbelfuncties in en rond het bedrijfsleven veel, en weinig welwillende, aandacht: *Graven naar macht* was de veelzeggende titel waaronder het eindrapport verscheen. De publicatie poogde na te gaan in hoeverre waarheid schulde in een uitspraak van de vakbondsman Mertens uit 1968, dat het economisch leven in ons land door 200 personen werd bepaald.

Het is goed dat dergelijk onderzoek wordt verricht. Democratie bestaat mede bij de gratie van een zekere spreiding van macht en invloed, en waar concentratie dan al nodig is, dient deze duidelijk zichtbaar en van buiten af bewaakt te worden. Een onduidelijke groei van dubbelfuncties, bovendien via een netwerk van posities verbonden, kan bastions van groepsbelangen doen ontstaan waarop de gekozen democratische organen geen greep meer krijgen.

Toch lijkt het geraden het verschijnsel wat afstandelijker te bekijken, en daarbij met name afstand te nemen van de persoonlijke kant van de zaak. Dubbelfuncties kunnen immers maatschappelijk uiterst nuttig zijn: zij verbinden organisaties die niet los van elkaar kunnen en moeten opereren; zij vormen kanalen van informatie en deskundigheid welke anders zouden ontbreken; zij sluiten al te formele en omslachtige relaties tussen diverse maatschappelijke instituties en sectoren kort en bevorderen daarmee het soepel functioneren van het geheel.

Men kan nog verder gaan: indien onze samenleving – zoals ook nog eens in het navolgende artikel van Sewandono wordt opgemerkt – gekenmerkt wordt door vergaande differentiatie en specialisatie op ieder terrein bij afnemende consensus, dan is integratie een levensgroot probleem. Dubbelfuncties bieden aan de oplossing van dit probleem een praktische bijdrage, zoals in de befaamde studie van Lijphart over de verzuiling destijds al duidelijk is aangetoond.

De artikelen van Van Schendelen en Klinkers bieden verdere stof tot overdenking van deze kwestie. Hoe de verbinding moet worden gelegd tussen Europees

parlement, Europese organen en nationale parlementen, is een vraagstuk, dat onder meer tot een zekere oplossing kan worden gebracht door leden van het Europees parlement op een of andere wijze directe toegang te verschaffen tot de nationale parlementen, eventueel via een dubbel lidmaatschap. Waar dit al in hoge mate een feit is, geeft het Van Schendelen de fraaie term 'draaitoneel' in de pen, voor theaterliefhebbers niet noodzakelijk een denigrerende benaming.

Klinkers van zijn kant stelt de relatie tussen kamer en kabinet aan de orde, met name zich richtend op de keuze tussen monisme en dualisme. Ook hier duikt de vraag op of de toekomstige politiek gediend is met een al te nauwkeurige scheiding tussen de diverse delen waaruit onze overheidsmachinerie bestaat.

Dubbelfuncties zijn een te belangrijk maatschappelijk verschijnsel om te kunnen volstaan met het thans gebruikelijke kritiseren, dat bovendien vaak neerkomt op een 'spelen op personen'. Van de sociale wetenschappen mag worden verwacht dat zij iets verder kijken: naar de betekenis ervan voor de werking van ons maatschappelijk en politiek bestel.